

Pilgrimsfolket

Innholdsfortegnelse

Innsendere	2
Innledning	3
<i>En viktig sak for oss</i>	3
<i>I begynnelsen</i>	3
<i>Mål for arbeidet</i>	3

<i>Ressurser</i>	4
Sakene vi publiserte	4
<i>Første publisering</i>	4
Et klaps i fleisen og en rask omstilling	4
Dilemma: Skal vi identifisere?	5
<i>Andre publisering</i>	5
Stiller til intervju	5
Hvilken venn vi har i fotoarkivet!	5
<i>Tredje publisering</i>	6
Bakgrunnsarbeidet gir uttelling	6
<i>Fjerde publisering</i>	6
Ønsket ikke å bidra	6
En håndsutstrekning	6
De identifiserer seg, og vi identifiserer dem	6
<i>Femte publisering</i>	6
Livet på innsiden	7
På leit etter bredde	7
<i>Sjette publisering</i>	7
En nyansering	7
<i>Sjuende publisering</i>	8
Metaperspektivet	8
Metoder: Hva gav uttelling – og hva gjorde ikke?	8
<i>Tillit som metode</i>	8
<i>Dommen – en uvurderlig ressurs</i>	8
<i>(Manglende) kontakt med forstanderen</i>	8
<i>Nasjonalbiblioteket er en gullgruve</i>	9
<i>Mindre fruktbare spor</i>	9
Avsluttende betraktninger	9
<i>Hva lærte vi av at planen røyk?</i>	9
<i>Hvor godt landet vi?</i>	9
Vedlegg:	10

Innsendere

Sondre Bjørdal, journalist

Lena Caroline Stordalen, journalist

Andre medvirkende:

Ole Kåre Eide, reportasjeleder

Erlend Berge, fotograf

Elise Kruse, redaktør for feature og religion

Kristine Gripsgård, journalist

Innledning

Dette er saken

Pilgrimsfolket var et pinsekarismatisk trosfellesskap som levde sammen inspirert av de første kristne. Selv om de aldri var mange, var de en synlig del av Kristen-Norge, med vekkelsemøter på gater og torg, blant annet på Youngstorget i Oslo. I februar 2023 ble Pilgrimsfolkets ubestridte leder gjennom fire tiår dømt for seksuelle overgrep mot en nesten 40 år yngre kvinne, og i retten fortalte flere kvinner om lignende opplevelser med ham. I en serie artikler fortalte Vårt Land historien om det lukkede kristne fellesskapet og maktmisbruket som hadde skjedd der.

En viktig sak for oss

Som Norges største kristne dagsavis, har Vårt Land et spesielt ansvar for å sette søkelys på kritikkverdige forhold i Kristen-Norge. Vi etterstreber å være en møteplass mellom storsamfunnet og mindre religiøse grupper. Vi henvender oss til et bredt og generelt publikum, uten å eksotifisere religiøse grupper som tror og lever på andre måter enn normalen.

Målet om å framstille miljøet på en måte som de selv kunne oppleve som rettferdig, var førende i arbeidet med sakene om Pilgrimsfolket, hvor en avgjørende del av arbeidet var å opparbeide og bevare tillit hos mennesker fra et lukket religiøst miljø.

I begynnelsen

Gjennom innsynsarbeid hos rettsvesenet ble vi i mai 2022 oppmerksom på en tiltale mot en menighetsleder. Et raskt nettsøk på hans navn ledet oss til menigheten Pilgrimsfolket. Da dommen mot ham ble rettskraftig i mai 2023 omtalte Vårt Land saken, med henvisning til dommen og omtalen av den i lokalavisene.

Etter å ha lest dommen og mer om menigheten fattet vi mistanke om at det kunne være flere kritikkverdige forhold å avdekke. Redaktør Elise Kruse, reportasjeleder Ole Kåre Eide og journalistene Sondre Bjørdal og Kristine Gripsgård hadde derfor et første møte om saken på forsommeren, og startet så vidt arbeidet med å finne ut mer om trosfellesskapet. På grunn av ulike personalendringer kom arbeidet ikke skikkelig i gang før i oktober.

Da begynte journalistene Lena Caroline Stordalen og Sondre Bjørdal med prosjektet. Oppstartsmøte var 20. oktober 2023, og vi var innstilt på å følge modellen som læres bort av blant andre Senter for undersøkende journalistikk: med oppstartsmøte, midtveismøte og publiseringsmøte, og med tentativ publiseringsdato 16. desember 2023. Det var en plan vi måtte gå bort fra.

Mål for arbeidet

Vårt mål var å formidle historien om trosfellesskapet med stor grad av åpen medvirkning fra de involverte. Men vi så også at det i dommen mot forstanderen og i andre åpne kilder lå nok informasjon til at vi kunne lage en sak, også uten deres medvirkning.

På oppstartsmøtet definerte vi «minimumshistorien», den vi uansett skulle få fortalt, som «historien om et lukket kristent fellesskap der maktmisbruk har skjedd». Maksimumshistorien, som vi strakk oss etter å få fortalt, definerte vi slik: «Flere nøkkelpersoner vil fortelle om overgrep i en lukket menighet».

Ressurser

Dommen fra tingretten inneholdt mye bakgrunnsinformasjon om trosfellesskapet og var utgangspunkt for arbeidet vårt. Vi brukte den til å lage en liste med navn på aktuelle kilder i trosfellesskapet, og kontaktet dem for å forhøre oss om de var interessert i å medvirke.

Vi laget en tidslinje (vedlegg 1) som tok for seg hendelser som omtales i dommen og i medieomtale av trosfellesskapet. Her var opplysninger fra kildesamtaler sentralt. Også Nasjonalbibliotekets nettbibliotek var til svært stor hjelp. Ved å søke på trosfellesskapets navn og sortere søkeresultatene kronologisk, kunne vi i nettbiblioteket lese avisklipp fra et halvt århundre som en mer eller mindre sammenhengende fortelling. Vi tok skjermdumper av alle relevante artikler, navnga dem med publiseringsdato og en kort beskrivelse av hva de handlet om, og la dem i en mappe i Sharepoint. Fordi filene var navngitt med dato, la avisklippene seg kronologisk i mappa. I tidslinja kunne vi da lenke til det relevante medieklippet URL i Sharepoint. De gamle avisklippene fra Nasjonalbiblioteket ble også brukt som visuelle elementer i sakene vi skrev.

For å skaffe oss oversikt over miljøet, tegnet vi et kart med navn som hadde blitt nevnt av kilder, av dommen, og i medieoppdrag om Pilgrimsfolket. Her markerte vi deres familierelasjoner til hverandre og deres tilknytning til trosfellesskapet, altså om de fortsatt bodde i trosfellesskapets bokollektiv, om de var utbrytere, eller om de hadde en annen tilknytning.

Lena og Sondre fordelte kilder som skulle kontaktes mellom seg. I dommen kommer det fram at noen i miljøet har hatt vanskelig for å forholde seg til menn etter opplevelser med den dømte forstanderen. Det var en årsak til at Lena, som i sitt tidligere arbeid som prest har jobbet med traumatiserte mennesker, holdt i kontakten med kildene i trosfellesskapet, mens Sondre holdt i kontakten med mannen som anmeldte forstanderen og kilder i forvaltningen.

På Sharepoint delte vi følgende mapper og dokumenter: tidslinje for fortellingen, arbeidslogg, kontaktliste, intervjutranskripsjoner, arkivmateriale, relevante arkivbilder, dokumenter fra rettsvesen og offentlig forvaltning og våre egne møtereferater.

Sakene vi publiserte

Første publisering

(Han anmeldte forstanderen, publisert på nett 16.11 og papir 20.11)

Et klaps i fleisen og en rask omstilling

Som tidligere nevnt så vi for oss å publisere prosjektet som en lengre reportasje 16. desember 2023. Dette måtte vi revurdere da avisa Dagen den 16. november publiserte en artikkel om dommen, med sitater fra offeret i saken, og skrev at dette var første sak i en serie om Pilgrimsfolket. Den hadde vi ikke sett komme.

Dagens sak ble publisert klokken 11.50. Klokken 12.15 samlet vi journalister, reportasjeleder og redaktør til et kort møte, hvor vi konkluderte med at vi raskt skulle publisere vårt intervju med mannen som anmeldte forstanderen, som vi hadde intervjuet uka før. Det viste seg at mannen, som bor et annet sted i landet, skulle kjøre gjennom Oslo samme formiddag. Vårt Lands fotograf fikk møtt ham på en bensinstasjon på Skøyen, og leverte bilder klokken 14.40. I en grundig *line-by-line* fjernet vi noen sitater med faktapåstander som gikk ut over forhold som var beskrevet i dommen. Det var fordi forstanderen var til soning, og derfor ikke hadde mulighet til å gi samtidig imøtegåelse på kort tid. Denne ettermiddagen hadde vi kontakt både med forstanderens advokat og med offeret, som begge var innforstått med at vi nå begynte et publiseringsløp om saken.

Det vi hadde sett for oss å publisere om en måneds tid, som et element i en større sak, fikk vi i stedet ut klokken 16.20, som første artikkel i en serie.

Dilemma: Skal vi identifisere?

På dette tidspunkt hadde hverken menigheten eller forstanderen blitt identifisert i andre medier. Vi valgte å identifisere menigheten. Begrunnelsen var at menigheten selv i en årrekke har søkt offentlig oppmerksomhet gjennom sin virksomhet, og fordi en fortsatt anonymisering av menigheten vil kaste mistenksomhet over andre små religiøse miljøer.

Når vi likevel tvilte oss fram til å ikke identifisere forstanderen, var det av hensyn til hans nærmeste. Noen av disse er mindreårige og har samme etternavn som ham. Vi vurderte det slik at en identifisering ville øke belastningen saken har vært for disse, over lengre tid. Av denne grunn skrev vi heller ikke at medlemmer av Pilgrimsfolket hadde opprettet en ny menighet som kalles Menigheten på Dal. Vi håpet også at valget om å anonymisere forstanderen og dagens menighet kunne bidra til at noen av hans nærmeste ville si ja til å la seg intervju i fremtiden.

Andre publisering

(Intervju med overgrepsutsatt, publisert på nett 17.11 og papir 21.11)

Stiller til intervju

Helt siden begynnelsen av arbeidet hadde vi hatt jevnlig kontakt med den overgrepsutsatte i saken. Hun hadde gitt oss mye bakgrunnsinformasjon, men ønsket av forskjellige private årsaker ikke å bli sitert. Det overrasket oss derfor at en annen avis publiserte uttalelser fra henne.

Så snart vi så at hun var sitert i Dagen, altså før vi hadde publiserte vår første sak i vår serie, kontaktet vi henne for å høre hva som hadde skjedd. Når det nå hadde blitt slik at ting hun hadde sagt var blitt publisert som sitater, tok hun valget om å la seg intervju anonymt av oss. Dette intervjuet ble andre sak i vår serie.

Hvilken venn vi har i fotoarkivet!

Det viste seg at en fotovikar i 2016 hadde besøkt Pilgrimsfolkets teltmøte på Youngstorget, for å ta bilder til en reportasje om religiøse vekkelse. I den mappa fant vi uvanlig mange illustrasjonsbilder vi kunne bruke for å illustrere anonyme intervjuer og andre saker i serien som ellers ville vært krevende å bildelegge. I tillegg til å inneholde et uvanlig bredt utvalg av

bilder, var disse også godt merket og lett for oss å finne i ettertiden. Det viste oss verdien av at fotografer leverer brede bildeutvalg, som er søkbare med gode metaddata.

Tredje publisering

(Historien om Pilgrimsfolket, publisert på nett 22.11 og papir 24.11)

Bakgrunnsarbeidet gir uttelling

Etter å ha fortalt om overgrepssdommen i to saker, opplevde vi at tiden var moden for en mer omfattende sak som fortalte historien om Pilgrimsfolket og forklarte trosfellesskapets relasjoner til andre deler av Kristen-Norge. Mesteparten av dette arbeidet var allerede gjort, fordi vi hadde samlet alt vi fant av avisartikler om Pilgrimsfolket hos Nasjonalbiblioteket, lastet de ned og systematisert dem kronologisk, og kort beskrevet innholdet i en tidslinje.

Mesteparten av arbeidet med vår neste artikkel var derfor å «skrive oss gjennom» dette materialet, og slik lage en kronologisk historie om menigheten gjennom omtrent 40 år. Som visuelle elementer benyttet vi oss av illustrasjonsbilder fra det tidligere omtalte vekkelsesmøtet på Youngstorget, av gamle avisklipp fra Nasjonalbiblioteket, og bilder som kunne hentes ut derfra med høy nok oppløsning.

Fjerde publisering

(Trosfellesskapets respons, publisert på nett 28.11 og papir 29.11)

Ønsket ikke å bidra

I dommen framkommer det at Pilgrimsfolket gikk i oppløsning da de tingene forstanderen ble dømt for ble kjent for resten av fellesskapet sensommeren i 2018. Men det kommer også fram at noen fortsatte trosfellesskapet under navnet Menigheten på Dal. Vi hadde over lengre tid kontakt med en leder i dette fellesskapet. Vi hadde bedt om å få komme på besøk og gjøre intervju, men de ønsket ikke dette.

En håndsutstrekning

Vi fortsatte likevel dialogen med dem, noe som resulterte i at de skrev en uttalelse. Der står det at de «er fullstendig knust over det som skjedde i fellesskapet som vi var en del av, og tar sterk avstand fra all umoral som er omtalt.» Videre skriver de: «Vi ønsker ikke å forsvare oss. Vi ønsker mest av alt at sårene skal få lege hos alle ofrene i denne saken.»

Kanskje var dette en anerkjennelse og håndstrekning som ikke ville skjedd uten vår dekning av saken. Dette ble vår fjerde publisering i serien.

De identifiserer seg, og vi identifiserer dem

Særlig fordi det er barn i bofellesskapet, var vi varsomme med å koble dagens fellesskap til Pilgrimsfolket. Når dagens trosfellesskap nå meldte seg offentlig, var tiden moden for å være åpen for å være åpen om denne koblingen.

Femte publisering

(Startet på bar bakke etter bruddet, publisert på nett 6.12 og papir 8.12)

Livet på innsiden

Fortsatt trengte vi å høre fra de som kunne fortelle mer om hvordan livet hadde vært på innsiden av de lukkede trosfellesskapet. Vi visste at en kjerne på 20-30 personer hadde bodd sammen på flere steder på Østlandsområdet, senest i en nedlagt militærleir. Gjennom hele trosfellesskapets levetid hadde mange av dem jobbet sammen i trosfellesskapets firmaer, blant annet innen renhold, bygg- og lagervirksomhet. Flere kilder fortalte om sterk sosial kontroll, manglende bevegelsesfrihet, og at de måtte leve svært sparsommelig.

Den femte saken i vår serie var et intervju med en kvinne som fortalte om hvordan det hadde vært å bo i trosfellesskapets bokollektiv, og om sitt brudd med menigheten i 2018 – da forholdene som omtales i dommen ble kjent.

Denne kvinnen, som også er offerets søster, fortalte at hun opplevde det som et umyndiggjørende og kontrollerende fellesskap, at hun unngikk å være sammen med forstanderen alene, og at hun og mannen «startet på bar bakke med seks unger» da de tok valget om å flytte ut.

På leit etter bredde

Vi gjorde alt vi kunne for finne flere som åpent kunne dele sine erfaringer, ikke minst fordi kvinnen hadde en tett relasjon til overgrepsofferet. Vi kontaktet rundt ti stykker. En håndfull personer snakket med oss om sine opplevelser, men kun én ville la seg intervjuet.

Vi vurderte det slik at det var samsvar mellom det de forskjellige kildene fortalte, og at hovedkildens fortelling framstod som troverdig.

Sjette publisering

(Hjemmeskolen får gode skussmål, publisert på nett 7.12 og papir 9.12)

En nyansering

For å sikre at barna fikk en kristen oppdragelse, hadde hjemmeundervisning alltid vært viktig i trosfellesskapet. Vi ønsket å finne ut hva salgs tilsyn som var ført med denne undervisningen, og hva slags skussmål den har fått.

Det viste seg at selv mennesker som hadde brutt med menigheten, og som var svært kritiske til mye av det som hadde skjedd der, hadde mye positivt å si om hjemmeundervisningen i trosfellesskapet. Det gjaldt både personer som hadde vokst opp i trossamfunnet, personer som hadde bidratt som lærere – og en pedagog som har ført tilsyn med hjemmeundervisning i flere titalls kommuner.

Vi hadde også dialog med skolekontoret i kommunen. Vi lærte at tilsyn med hjemmeundervisning er unntatt offentlighet av personvern hensyn, fordi hver tilsynsrapport tar for seg en mindreårig enkeltperson. Det vi fikk vite fra kommunen var at rektor ved den lokale grunnskolen hadde utført årlig tilsyn, at det de seneste årene hadde omfattet to-tre barn, og at kommunen ikke hadde benyttet seg av muligheten til å hente barn ut av hjemmeundervisning og inn i den offentlige skolen. Kommunen mente altså at hjemmeundervisningen var tilfredsstillende.

I en artikkelserie hvor det ellers ble rettet mye kritikk mot trosfellesskapet, tjente saken om hjemmeundervisningen som en nyansering. Vi opplevde at det bidro positivt i dialogen med personer i trosfellesskapet. Framtiden vil vise om det kan bidra til ytterligere medvirkning fra deres side.

Sjuende publisering

(Lettere å skjule overgrep i lukket miljø, publisert på nett 18.12 og papir 20.12)

Metaperspektivet

Vi satte et foreløpig punktum for dekningen med en sak som satte det som har skjedd i Pilgrimsfolket inn i et større perspektiv, med Tormod Kleiven, som har forsket på seksuelle overgrep i kristen kontekst, og Hilde Langvann i Hjelpeskilden, en organisasjon som bistår mennesker i religiøse bruddprosesser.

Metoder: Hva gav uttelling – og hva gjorde ikke?

Tillit som metode

Metoden som samlet sett gav oss størst uttelling, var å bruke tid på å bygge tillit hos kildene. Her var det viktig å være lydhør for de reservasjoner sårbare mennesker har om å bidra i mediedekningen om saken, og samtidig formidle for dem at oppmerksomhet rundt en sak som denne kan stor betydning både for andre involverte og for andre i lignende miljøer og situasjoner. Omfattende og kontinuerlig kontakt over tid, var avgjørende.

Dette innebærer en kontinuerlig vurdering av hva slags press man skal legge på folk. Det er klart at vi alltid vil ønske at kilder stiller åpent til intervju, selv om det skulle få personlige konsekvenser for dem. Dette er et etisk dilemma, hvor det er vanskelig å gi noen allmenngyldig konklusjon om hva som er rett. For vår del landet vi på at vi ønsket å opptre varsomt overfor kilder som på forskjellige vis er skadelidende for forstanderens misgjerninger. Dette innebar for eksempel at vi på forhånd varslet om at vi kom til å komme for å ta illustrasjonsbilder av fellesskapets eiendommer, og at vi ikke ringte på hos dem, når de på forhånd hadde sagt at de ikke ønsket det. Og det innebar å respektere kilders anmodning om ikke å bli sitert – også i situasjoner hvor vi kunne lagt noe mer press for å få dem til å stille.

Dommen – en uvurderlig ressurs

Vi ble også overrasket av å se hvor mye som var å hente i selve dommen. Ikke bare gav den oss navnene på våre viktigste kilder, men den gav også en ganske omfattende historiefortelling både om trosfellesskapet og om de kritikkverdige og straffbare forholdene. Fordi kontradiksjon er gitt i retten, er kritikkverdige forhold som blir omtalt i dom unntatt rett til samtidig imøtegåelse, så lenge den kritiserte parts versjon også gjengis. Det ble nyttig for oss.

(Manglende) kontakt med forstanderen

Det var nemlig slik, at fordi forstanderen satt i soning, hadde vi vanskelig for å komme i kontakt med ham. Vi hadde jevnlig kontakt med advokaten, men også hun hadde begrenset tilgang til sin tidligere klient. Gjennom hans nettverk i trosfellesskapet gjorde vi gjentatte

forsøk på å nå ham. Til slutt sendte vi alle faktapåstander som utløste rett til samtidig imøtegåelse til forstanderen via Kriminalomsorgsdirektoratet, som informerte oss om at henvendelsen ville bli formidlet til ham «hvis personen det ønskes kontakt med sitter i fengsel». Det visste vi at han gjorde, og anså dermed at vi hadde gjort alt i vår makt for å få forelagt kritikken for ham.

Vi fikk aldri noe svar. Vi har nå sendt ham en invitasjon til å ta kontakt med oss, om han på noe tidspunkt ønsker å la seg intervju.

Nasjonalbiblioteket er en gullgruve

Som tidligere fortalt var også Nasjonalbibliotekets nettbibliotek en svært nyttig ressurs for oss. Det å laste arkivmateriale opp i en mappe på nett, og lage en tidslinje hvor vi lenker til dette materialet, gav oss et nyttig verktøy i arbeidet med flere av artiklene – og særlig artikkelen om historien om trosfellesskapet.

Mindre fruktbare spor

For ordens skyld kan vi nevne at vi også søkte etter relevante dokumenter i E-innsyn og Brønnøysundregistrene, uten at det gav oss nevneverdig uttelling. Det skyldes i stor grad at Pilgrimsfolket og Menigheten på Dal aldri har vært registrerte som trossamfunn, og dermed ikke har hatt den dokumentutvekslingen registrerte trossamfunn har med Statsforvalteren.

Avsluttende betraktninger

Hva lærte vi av at planen røyk?

Dette prosjektet skulle bli publisert som en stor reportasje, men endte i stedet som en artikkelserie i publisert i konkurranse med en annen avis. Det gav arbeidet større fart og framdrift, og krevde mer kontinuerlig tilstedeværelse fra redaktører og reportasjeledere som står presseetisk og juridisk ansvarlig.

Selv om det var skuffende å måtte gi slipp på den opprinnelige planen, var det også noe forløsende med å få ut arbeidet i form av løpende dekning. Dette har også minnet oss på at vi aldri kan ta for gitt av vi er alene om en sak – og at vi ikke kan ta for gitt at vi har mye tid til rådighet.

Hvor godt landet vi?

Vi hadde håpet å få fortalt historien med en stor grad av åpen medvirkning fra nøkkelpersoner. Vi kom et godt stykke på vei, men lykkes ikke helt. For vi fikk ikke besøke bokkollektivet som nå er igjen av trosfellesskapet. Vi fikk ingen utbrytere til å stille til åpent intervju. Og vi fikk aldri forstanderen selv i tale.

Men vi fikk intervjuet kvinnen som er offer i saken, vi fikk fortalt historien om trosfellesskapet, hvordan livet på innsiden var og hvordan noen hadde opplevd det å bryte med fellesskapet. Og vi fikk menigheten som nå er bygget på ruinene av Pilgrimsfolket i tale, på en måte som anerkjente uretten som er gjort, og som kan tolkes som en håndsutstrekning til de skadelidende.

For å hente fram terminologien fra oppstartsmøtet, havnet vi et sted mellom minimums- og maksimumshistorien.

Skulle vi gjort noe annerledes? Vel, vi skulle ikke tenkt at vi hadde god tid på saken. Det er en nyttig lærdom – at selv i et smalere segment som vårt, er det stor konkurranse om de gode sakene. Det gjelder ikke bare andre kristne aviser: Vi merker at også medier som NRK og Aftenposten viser en økende interesse for saker som kristne medier før i stor grad fikk ha for selg selv. Det er en positiv utvikling.

Vedlegg:

1. Tidslinje
2. PDF av papirversjonene av de sju sakene